

Turizm KOBİ'leri ve Avrupa Birliği'nin Turizm Sektörüne Yönelik Yol Haritası

Sibel Mehter AYKIN

Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

KOBİ'ler, istihdam yaratma ve rekabet şartlarını tam rekabet düzenine yaklaştırma konularında sağlamış oldukları katkılarından dolayı, başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede kamu otoriteleri tarafından giderek daha fazla desteklenmektedir. 1983 yılını "Avrupa KOBİ ve Zanaat Sektörü Yılı" ilan eden Avrupa Birliği'nde, Avrupa Komisyonu'nun İşletmeler Politikası kapsamında geliştirdiği KOBİ Destek Programları uyarınca KOBİ'lerin kuruluş, gelişme ve devir aşamalarına yönelik çok sayıda teşvik sunmaktadır. Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerde turizm endüstrisinin %99'u KOBİ statüsünde olup, gerekli şartları karşılamak kaydıyla ilgili tüm KOBİ teşviklerinden faydalanabilmektedir. Türkiye'de, turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelere KOBİ statüsünün tanınması, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'yla öngörülen yeni bir gelişmedir. Yine VIII. Plan kapsamında hayata geçirilmesi öngörülen bir diğer konu ise, Turizm Sektörü Ana Planı'nın hazırlanmasıdır. Bu çalışmayla, yeniden yapılanma sürecine giren turizm endüstrisine yönelik herhangi bir adım atılırken, Türkiye turizminin hem rakibi hem de potansiyel turist kaynağını oluşturan Avrupa Birliği'ndeki gelişmelerin yakından takip edilmesi ve ülkemizin aday ülke statüsü de göz önünde bulundurularak sektörel uyum sağlamaya yönelik çalışmaların bir an önce başlatılması önerilmekte; bu kapsamda, turizm destek programlarını ve ödeneklerini konu alan Turizm Sektörü Yol Haritası iyi bir çıkış noktası olarak ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm KOBİ'leri, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, AB İşletmeler Politikası, AB KOBİ Destek Programları, AB Turizm Sektörü Yol Haritası

GİRİŐ

Yeni binyıl yeni değerleriyle birlikte gelmiştir. Açık ekonomi düzeninde serbest rekabet şartlarının sağlandığı bir ortam yaratmak suretiyle özel girişimleri özendirmek ve uluslararası düzeyde rekabet güçlerini arttırıcı tedbirler almak, yeni binyılda kamu idaresinin görevleri arasında yer almaktadır. Ekonomik, sosyal ve politik sistemlerin denge ve istikrar unsuru sayılan *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler* (KOBİ'ler) ise, yükselen değer olarak ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin 1983 yılını "*Avrupa KOBİ ve Zanaat Sektörü Yılı*" ilan etmesi ve turizm sektörü dahil olmak üzere ekonominin tüm alanlarında faali-

yet gösteren KOBİ'lerin güçlendirilmesine yönelik bir dizi tedbiri çoktan almış olarak yeni binyılı karşılaması, konuya verdiği önemi vurgulamaktadır. Türkiye'de ise, 1990'lardan itibaren, imalat sanayiinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı* (KOSGEB) çatısı altında örgütlenerek KOBİ'lere özgü teşviklerden faydalanmalarına karşın, turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelere KOBİ statüsünün tanınması, yeni ve sevindirici bir gelişmedir. *VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, turizm camiasında çok tartışılacak bir dizi tedbirin alınmasını öngörmektedir. Bu tedbirler arasında mevcut turizm yasa ve yönetmeliklerinin günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde değiştirilmesi, uzun süredir beklenen mesleki birlik yasalarının hayata geçirilmesi, turizm işletmelerine KOBİ statüsünün tanınması ve turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak amacına yönelik dinamik ve stratejik *Turizm*

* Bu çalışma, konaklama tesislerinin KOBİ kapsamına alındığı, 24322 sayılı ve 18 Şubat 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2001/1) yürürlüğe girmeden önce hazırlanmıştır.

Sektörü Ana Planı'nin (TUSAP) uygulamaya konması yer almaktadır.

TUSAP hazırlanırken Türkiye turizminin hem rakibi hem de potansiyel turist kaynağını oluşturan AB'ndeki gelişmelerin yakından takip edilmesi ve Türkiye'nin aday ülke statüsü de göz önünde bulundurularak, sektörel uyum sağlamaya yönelik tedbirlerin bir an önce alınması için gerekli girişimlerin başlatılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu düşünceden hareketle, çalışmanın amacı, turizm sektörünün yeniden yapılanma sürecinde gerek turizm işletmelerinin gerekse turizm araştırmacılarının dikkatlerini AB'ndeki uygulamaya çekmek, kaynak sıkıntısı çeken turizm KOBİ'lerinin AB mali kaynaklarından ve turizm destek programlarından en üst düzeyde faydalanmalarına yardımcı olmak üzere konuyla ilgili temel bilgileri derleyip sunmak ve nihayet AB uygulamalarına paralel bir stratejik plan hazırlanması konusunda bir tür kamuoyu yaratmak şeklinde belirlenmiştir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, KOBİ'lerin tanımı ve özelliklerine yer verildikten sonra, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde KOBİ'lere ve turizm sektörüne yönelik alınan kararlar incelenerek, Türkiye'deki turizm KOBİ'lerinin durumuna kısaca değinilmektedir. İkinci bölümde ise, AB'nin İşletmeler Politikasının gelişim süreci ele alındıktan sonra, Birlik bünyesindeki turizm KOBİ'lerinin durumu değerlendirilmekte ve Türkiye'deki turizm KOBİ'lerine yol göstermesi amacıyla, çalışma turizm destek programlarını ve ödeneklerini konu alan "*Turizm Sektörü Yol Haritası*" ekseninde genişletilmektedir.

KOBİ'LER VE TÜRKİYE'DEKİ TURİZM KOBİ'LERİNİN DURUMU

KOBİ'lerin Tanımı ve Özellikleri

AB'nin kabul ettiği tanıma göre, KOBİ'ler 250 kişiden az eleman çalıştıran ve yıllık cirosu 40 milyon ECU'yu geçmeyen veya yıllık bilanço toplamı 27 milyon ECU'yu aşmayan ve ayrıca bağımsızlık kriterlerini karşılayan işletmelerdir ((a): md.1/1). 50 kişiden az eleman çalıştıran ve yıllık cirosu 7 milyon ECU'yu geçmeyen veya yıllık bilanço toplamı 5 milyon ECU'yu aşmayan işletmeler "*küçük işletme*" ((a): md.1/2); 10 kişiden az eleman çalıştıran işletmeler de "*mikro işletme*" ((a): md.1/5) sayılırlar.

Bir işletmenin bağımsız işletme sayılabilmesi için, o işletmenin sermayesinin veya yönetimde oy hakkının %25'i veya fazlasının KOBİ tanımı dışında kalan bir veya birden çok işletmenin elinde bulunmaması gerekmektedir. Ancak;

- söz konusu işletmenin kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi firmaları, kurumsal yatırımcıların elinde olması ve hiçbir suretle herhangi bir yönlendirme yapılmıyor olması halinde, ve
- kimler tarafından sahip olduğu tespit edilemeyecek şekilde sermayenin yayılmış olması durumunda ve söz konusu işletmenin sermaye veya oy hakkının %25 veya daha fazlasının KOBİ tanımı dışında kalan bir veya birden çok işletmenin elinde bulunmadığını beyan etmesi halinde

yukarıdaki koşula istisna teşkil etmektedir ((a): md.1/3). Öte yandan, KOBİ sayılabilmek için gerekli kriterleri iki sene üst üste karşılamayan işletmeler statülerini kaybederler ((a): md.1/6).

Türkiye'de ise, 12.4.1990 tarih ve 3624 sayılı kanununun 1.maddesi uyarınca, "*ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla*" Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuş; yine aynı kanununun 2.maddesinin işletmeler fıkrası, imalat sanayi sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerinin "*küçük sanayi işletmelerini*", 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerinin ise "*orta ölçekli sanayi işletmelerini*" ifade ettiğini hükme bağlamış, 3.maddeyle de 2.maddede tanımı yapılan işletmelerin büyüklük ve mahiyetlerini günün ekonomik ve sosyal şartlarına göre değiştirmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Görüldüğü gibi, AB bünyesinde KOBİ sayılmak için gerekli kıstaslar Türkiye'dekilerden farklıdır. Türkiye'de KOBİ sayılabilmek için 1-150 eleman çalıştırıyor olmak gerekirken, AB'nde bu sayı 250 kişiye kadar çıkabilmektedir. Diğer yandan, Türkiye'de KOBİ'ler imalat sanayi ile sınırlı tutulurken, AB gerekli şartları karşılayan tüm sektörlerdeki işletmeleri KOBİ kapsamında değerlendirip KOBİ'lere yönelik geliştirilmiş destek ve teşviklerden faydalanmalarına olanak sağlamaktadır.

KOBİ'ler, daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlayan, daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkanı yaratan işletmelerdir. Yapıları itibariyle ekonomik dalgalanmalardan daha fazla etkileniyor olmaları, talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmeleri ve teknolojik yeniliklere daha yatkın bulunmaları KOBİ'lerin başlıca özellikleri arasında yer almaktadır. Bölgelerarası dengeli kalkınmayı sağlamaları, gelir

dağılımındaki çarpıklıkları asgariye indirmeleri ve ferdi tasarrufları teşvik ederek yatırımlara yönlendirmeleri bakımından da ekonomide önemli görevler üstlenmektedir. Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısı konumundaki KOBİ'ler, politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsuru sayılmakta, demokratik toplumun ve liberal ekonominin ana sigortalarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de ekonomik ve sosyal yapısında çok önemli bir yeri olan KOBİ'lerin başlıca sorunları arasında; kredi temininde çekilen güçlükler (banka kredilerinden aldıkları pay % 4 civarındadır), teşviklerden hemen hemen hiç yararlanamıyor olmaları, diğer finansman araçlarından ise yeterince yararlanamamaları, kullandıkları teknoloji düzeylerinin genellikle düşük olması, yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyemiyor olmaları, kalifiye eleman sıkıntısı çekmeleri, Gümrük Birliği şartlarında rekabet güçlerinin düşük olması sayılabilir. Dolayısıyla, KOBİ'ler teknik ve mali desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

KOBİ'lere Sunulan Teşvikler ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Getirdiği Yenilikler

Türkiye'de KOBİ'lerin finansman, istihdam, kalite ve standart alanlarındaki sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla KOBİ yatırımlarına kredi, vergi istisnası, yatırım indirimi, KDV desteği ve enerji desteği gibi yardım unsurlarından yararlanma imkanı getirilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun *İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı* kapsamında yayımlanan tebliğler ile KOBİ'lere ihracat, tanıtım, araştırma-geliştirme alanlarındaki faaliyetlerinde devlet yardımları sağlanmaktadır. (İlgili KOSGEB yönetmelikleri, Bakanlar Kurulu kararları ve *Para Kredi Koordinasyon Kurulu* tebliğleri için bkz.¹)

KOBİ'lere finansal destek sağlanması ve kuruluş, gelişme ve büyüme aşamalarında danışmanlık hizmetleri verilmesi amacıyla *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği* (TOBB) öncülüğündeki KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. (KOBİ A.Ş.) kurulmuştur.² Ayrıca, KOSGEB tarafından yürütülen faaliyetler çerçevesinde; KOBİ'lere yatırım, üretim, yönetim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetleri verilmekte, ortak kullanım atölyeleri ve laboratuvar hizmetleri ile özellikle imalat sanayiinde çalışan firmaların gelişmiş teknolojilerle tanışması sağlanmaktadır. *Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı* (KOBİ-NET) projesi ile KOBİ'lerin ve ürünlerinin dış pazarlarda tanıtımı yapılmakta ve elektronik ticaretin teşviki için KOBİ'lere gerekli destek sunulmaktadır.³

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde, 2001-2005 dönemi için, KOBİ'lere yönelik olarak belirlenen amaç, ilke ve politikalar ve öngörülen mevzuat değişikliklerinden bazıları aşağıda belirtildiği gibidir (DPT Haziran 2000:151-152):

- KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması esastır.
- Bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, KOBİ'lerin payının artırılması için gerekli imkanlar sağlanacaktır.
- KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarda düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir. Kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- KOBİ'lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmeler arası işbirliği ve elektronik ticaret imkanlarının artırılması desteklenecektir. KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.
- KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmeleri sağlanacak, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecektir.
- KOBİ'lerle ilgili mevzuat AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.
- Risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Türkiye'deki Turizm KOBİ'lerinin Durumu

Deprem felaketinin yaşandığı ve tüm sektörlerin konjonktürel dengesizliklerle sarsıldığı 1999 yılı bir kenara bırakıldığında, 1998 yılında Türkiye'de gelen turist sayısının 8,960,000 kişi, turizm gelirininki ise 7,809,000,000 \$ olarak gerçekleşmiştir (Turizm Bakanlığı 1999:1). Bu veriler Türkiye'nin dünyada en çok turist alan ülke sıralamasında ondokuzuncu, dünyada en çok turizm geliri elde eden ülke sıralamasında ise onikinci sırada yer aldığını göstermektedir (Turizm Bakanlığı 1999:2-3). Bu başarının sağlanmasında turizm KOBİ'lerinin de payı olduğu şüphesiz bir gerçektir. Ancak, yakın bir geçmişe kadar

turizm endüstrisinde az sayıda personelle faaliyette bulunan işletmeler ne yazık ki KOBİ statüsünde değerlendirilmediği için, turizm KOBİ'lerine dair sayısal veri mevcut değildir.

Çok yıldızlı oteller bir kenara bırakıldığında, eğlence merkezleri, restoranlar, kampingler, pansiyonlar ve seyahat acentelerinden oluşan turizm işletmelerinin birçoğunun 150 kişinin altında personel çalıştırdığı, bu yönüyle birer KOBİ niteliği taşıdığı bilinmektedir. Az sayıda personelle döviz kazandırıcı faaliyette bulunmalarına rağmen, bugüne kadar KOBİ statüsünün hizmet sektörüne tanınmamış olması ve sadece sınav mal üretimi ve ihracatına yönelik işletmelerle sınırlı tutulması, turizm endüstrisinin aleyhine işleyen bir haksız durum doğurmuştur. Gerçekten de, sınav mal üreten KOBİ'lerle döviz kazandırıcı faaliyet anlamında aynı işlevi gören turizm firmaları, onların faydalandığı teşviklerden ve destek hizmetlerinden yararlanılmamışlardır.

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verileceği ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirileceği (DPT Haziran 2000:206) yönünde bir ibarenin VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı amaç, ilke ve politikaları kapsamında yer alması sevindirici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak, turizm KOBİ'lerinin KOSGEB'de olduğu gibi yepyeni bir çatı altında toplanıp toplanmayacağı, ya da mevcut ve çıkarılması öngörülen Birlik yasalarının KOBİ kavramına uygun olarak yeniden oluşturulup oluşturulmayacağı henüz netlik kazanmış değildir. Bu gerçekten hareketle, turizm KOBİ'lerine yönelik herhangi bir stratejik eylem planı hazırlanırken, yapılması gerekenlere ışık tutması açısından, AB'nin genel olarak KOBİ'lere yönelik tasarruflarının ve turizm sektörü hedef alınarak hazırlanmış yol haritasının gözden geçirilmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN İŞLETMELER POLİTİKASI VE TURİZM SEKTÖRÜNE YÖNELİK YOL HARİTASI

Avrupa Birliği'nin İşletmeler Politikası - Tarihsel Perspektif

Yakın bir tarihe kadar kurumsal bir kimliği bulunmayan AB İşletmeler Politikası, esasında Kurucu Antlaşma ile Birliğin yetki ve sorumluluk alanına bırakılmış çok sayıda konuyu içeren oldukça geniş kapsamlı bir politika alanıdır. İşletmeler Politikasının oluşturulmasına ve KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik olarak atılan ilk önemli adım, Avrupa Komisyonu'nun teklifi üzerine Konsey tarafından 1983 yılının "Avrupa KOBİ ve Zanaat Sektörü Yılı" ilan edilmesi olmuştur. Daha sonra, bunu KOBİ etki de-

ğerlendirme raporlarının hazırlanması takip etmiştir. Avrupa Konseyi, Aralık 1985 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde mevcut uygulamaların KOBİ'ler üzerindeki etkilerinin tespitine ve KOBİ'lere yönelik idari, hukuki ve mali ortamın basitleştirilmesine ilişkin çalışmaların başlatılmasını öngörmüş, bu amaca hizmet etmek üzere, KOBİ Çalışma Grubu oluşturularak, 1986 yılında KOBİ'lere yönelik ilk eylem planı (b) kabul edilmiştir. Yine aynı yıl, istihdam artışının sağlanmasına yönelik bir diğer eylem planı (c) kabul edilerek uygulamaya konmuştur. Yeni işletmelerin kurulmasını teşvik etmek suretiyle istihdam artışının sağlanmasını öngören söz konusu eylem planı KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik çok sayıda hüküm içermektedir.⁴

1989 yılında, işletmeler politikasının oluşturulmasından, dağıtım hizmetlerinden, turizm ve sosyal ekonomiden sorumlu 23 No.lu Genel Müdürlük kurulmuş ve KOBİ Çalışma Grubu'nun görevleri bu yeni genel müdürlüğe devredilmiştir. Bunu takip eden günlerde, Avrupa Konseyi, iş ortamının geliştirilmesine ve özel girişimlerin, özellikle de KOBİ'lerin desteklenmesine ilişkin bir dizi karar alarak (ç), I. KOBİ Destek Programının hayata geçirilmesi için 1990-1993 dönemine ait olmak üzere 110 milyon ECU tahsis etmiş; bir sonraki yıl ise, aldığı bir diğer kararla (d) bu rakamı 1 milyar 135 milyon ECU'ya çıkarmıştır.⁴

1993 yılında Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, AB İşletmeler Politikası daha sağlam bir temel üzerine oturtulmuştur. Topluluk Kurucu Antlaşması'nın (e) "Endüstri" başlığını taşıyan 157. maddesinin 1. fıkrası, Topluluk endüstrisinin rekabet gücünü arttırmak üzere, AB'nin ve Birliğe üye ülkelerin gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğunu belirterek; bu maksatla, açık ekonomi ve serbest rekabet sistemine uygun olarak, Birliğin tüm eylemlerinin başlıca dört amaca hizmet etmek durumunda olduğunu hükme bağlamıştır. Bunlar; endüstrinin yapısal değişime ayak uydurmasını hızlandırmak, AB bünyesinde tüm işletmelerin özellikle de KOBİ'lerin gelişmesine elverişli bir ortam yaratmak, işletmeler arası işbirliğini teşvik eden bir ortam geliştirmek, yenilik, araştırma ve teknolojik gelişme programlarının endüstri potansiyelinin artırılmasında daha fazla kullanılmasını sağlamak şeklinde sıralanmaktadır.

Haziran 1993 tarihinde Avrupa Konseyi'nin aldığı bir kararla (f) 1993-1996 dönemini kapsayan ve başta KOBİ'ler olmak üzere tüm işletmelere yönelik önceliklerin belirlenmesini, Topluluk İşletmeler Politikasının konsolidasyonunu ve sürekliliğini öngören

II. KOBİ Destek Programı kabul edilerek, bütçeden 112.2 milyon ECU tutarında bir fon bu program çerçevesinde başta KOBİ'ler olmak üzere tüm işletmeleri desteklemek üzere ayrılmış ve çeşitli projelerin finansmanında kullanılmıştır.⁴

KOBİ'lerin ekonomik, sosyal ve politik sistemlerin denge ve istikrar unsuru olarak nitelendirildiği "Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdam Üzerine Beyaz Kitap" (g) Avrupa Komisyonu tarafından 1993 yılında yayımlanmış ve bu gelişmeyi takiben bir sonraki yıl, Komisyonun önerisi üzerine (ğ), Konseyin aldığı bir kararla (h), işletmeler politikasının Topluluk çapında uyumlaştırılarak global bir çerçeveye oturtulmasının amaçlandığı Entegre Programlar (ı) kabul edilmiştir.⁴

Avrupa Komisyonu II. KOBİ Destek Programının sona ermesine bir yıl kala durum değerlendirmesinin yapıldığı bir rapor hazırlamıştır. KOBİ'lerin istihdam, büyüme ve rekabet gücünün dinamik kaynağı olduğu vurgulanarak, stratejik KOBİ yardımlarının masrafsız bir istihdam yaratma yöntemi olduğu belirtilmiştir. AB tarafından işletmeler politikasına daha fazla odaklanma gereğinin dile getirildiği Komisyon Raporunun (i) Aralık 1995 tarihinde Madrid'de toplanan Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmesiyle birlikte (j) Avrupa Komisyonu daha önce kabul edilen entegre programları güncelleştirip daha da geliştirmiş (k); yine Komisyon'un önerisi üzerine, politik önceliklerin somut önlemlere dönüştürüldüğü ve 127 milyon ECU'nün tahsis edildiği III. KOBİ Destek Programı (l) Konsey tarafından kabul edilerek uygulamaya konmuştur.⁴

Topluluk KOBİ politikasının köşe taşlarından birini oluşturan III. KOBİ Destek Programı, işletmelere sübvansiyon sağlamaktan ziyade, gerek koordine etmelerle gerekse Topluluğun çeşitli politika araçları vasıtasıyla, KOBİ'lerin faaliyette buldukları ortamın iyileştirilmesine ve böylelikle tek pazar nihai hedefine hizmet edecek şekilde KOBİ'lerin piyasaya entegre olmalarının başarılmasına ve zamanla rekabet güçlerinin arttırılmasına hizmet etmektedir. Programın temel hedefleri şu şekilde sıralanabilir ((l): md.2):

1. İşletmelerin faaliyette bulunduğu ortamının idari ve hukuki çerçevesini basitleştirmek ve geliştirmek.
2. Finansal ortamı işletmeler lehine geliştirmek.
3. Bilgilendirme ve ortak bulma konusunda daha iyi hizmet sunmak suretiyle, KOBİ stratejilerinin uluslararası boyuta taşınmasına ve Avrupalılaştırılmasına yardımcı olmak.

4. KOBİ'lerin rekabetçi konuma gelmelerini sağlamak ve araştırma- geliştirme ve eğitim fırsatlarından faydalanmalarına olanak tanımak.

5. Girişimciliği teşvik etmek ve belirli hedef kitleleri desteklemek.

6. KOBİ politika araçlarını geliştirmektir.

Entegre Programların öngördüğü temel ilkelere uygun olarak geliştirilmiş bulunan III. KOBİ Destek Programı, Birliğin KOBİ politikasını hayata geçirebilmesi için gerekli yasal ve mali zemini sağlamaktadır. Yukarıdaki amaçlara hizmet eden projeler, kapsadığı konuya göre değişmek üzere %50 ila %100 oranında, KOBİ'leri desteklemek üzere AB bütçesinden ayrılmış fonlar ile finanse edilmektedir (European Commission, 2000:37-38). Söz konusu proje ödeneklerinden Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri, Kıbrıs, Malta ve Avrupa Ekonomik Alanı'na dahil ülkeler faydalanabilmektedir ((l): md.7).

Ocak 2000'de Komisyon Başkanlığı görevini devralan Romano Prodi ve ekibi, 2000-2005 dönemi stratejik hedeflerini Avrupa'nın yönetiminde yeni yöntemler geliştirmek, dünyada daha fazla söz sahibi istikrarlı bir Avrupa yaratmak, dijital çağın gereklerini karşılayan yeni bir ekonomik ve sosyal gündem oluşturmak, daha iyi bir yaşam standardı sunmak şeklinde dört maddede toplayarak (m), 2000 yılı çalışma programında (n) yeni ekonomik ve sosyal gündemin rekabetçi, yenilikçi ve bilgiye dayalı yeni ekonominin gereklerini karşılayacak bir uzun vadeli strateji oluşturmak üzerinde odaklandığını açıklamış, ancak bu suretle tam istihdam ve toplumsal uzlaşmaya dayanan güçlü ve sürdürülebilir bir büyümenin sağlanabileceğini belirtmiştir. *İşletmeler Politikası Çalışma Programında* ise (o), statüsü, büyüklüğü, faaliyet konusu ve konumu ne olursa olsun, Avrupa'daki tüm işletmelerin yüksek teknolojiden en çok düzeyde faydalanabilmelerini ve uygun piyasalara en iyi koşullarla girişlerini temin etmek suretiyle ticari emellerini gerçekleştirmelerine imkan veren bir Girişimciler Avrupası yaratmak hedef olarak ortaya konmuştur. Tüm bu yazılanlar ve söylenenler, gerek Lizbon Başkanlık Bildirgesi'nde (ö) ortaya atılan "sürdürülebilirlik ilkesi üzerine inşa edilmiş bilgi ve yeniliğe dayalı bir global rekabetçi ekonomi" yaratma prensibi ile, gerekse Santa Maria da Feira Başkanlık Bildirgesi'nde (p) kabul edilen "Avrupa Küçük İşletmeler Şartı" (r) ile uyumlu olarak hayata geçirilmektedir.

2001 yılı başında yürürlüğe giren ve 6. madde uyarınca Türkiye'nin de katılımına açık olan IV. KOBİ Destek Programının (2001-2005) amaçları 5 madde-

de toplanmıştır. Bunlar; müşteri odaklı ve güçlü bir hizmet kültürüne dayanan girişimciliği değerli ve üretken bir yaşam becerisi olarak değerlendirip desteklemek, araştırma, yenilik ve girişimciliğin serpilip gelişebileceği ve sürdürülebilir gelişmenin her zaman göz önünde bulundurulduğu bir ortam yaratmak, finansal ortamı KOBİ'ler lehine geliştirmek, bilgiye dayalı bir ekonomide KOBİ'lerin rekabetçi güçlerini arttırmak, işletmelere yönelik iş destek ağlarının ve hizmetlerinin sunumunu ve koordinasyonunu teminat altına almaktır ((s): md.2/1).

Avrupa Birliği'nin Turizm Sektörüne Yönelik Yol Haritası

Turizm KOBİ'leri Avrupa turizm sektöründeki iş hacminin %99'dan fazlasını karşılamakta ve bunların %94'den fazlası 10 kişiden az personel çalıştıran çekirdek işletmelerden oluşmaktadır. Tüm Batı, Doğu ve Merkezi Avrupa çapında yaklaşık 2.7 milyon turizm KOBİ'sinde 17 milyon kişi istihdam edilmektedir (European Commission 1998b:2). Gelecekteki istihdam artışının kaynağı olarak görülen turizm KOBİ'leri, özellikle marjinal tarım ve sanayi bölgelerinde önemli bir bölgesel kalkınma stratejisi aracı olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, Avrupa turizminin gelecekte rekabetçi üstünlüğünü korumasının büyük oranda KOBİ'lere yönelik politikaların başarılı olmasına bağlanmaktadır.

Ne yazık ki, turizm endüstrisinde faaliyet gösteren birçok KOBİ öngörülen kalite standartlarına uymamakta, kötü yönetilmekte, yeterli yatırım yapamamakta, devamlılığı olan ürünler yaratamamakta, kayıt dışı çalışmakta ve dolayısıyla istatistiklere dahil olmamaktadır. Avrupa, endüstri toplumundan bilgi toplumuna doğru köklü bir geçiş yaşamakla birlikte, birçok turizm KOBİ'si bilişim teknolojilerinden henüz yeterince faydalanamamaktadır. Yıllarca turizm sektörüne destek veren konsorsiyumlar, kooperatifler ve birlikler artık günümüz gerçeklerine ve ihtiyaçlarına cevap vermemektedir (European Commission 1998b: 1-2). Bu gerçeklerden hareketle, turizm KOBİ'lerinin faaliyetlerine ışık tutması amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından turizm sektörüne yönelik bir yol haritasının hazırlanması uygun görülmüştür.

Turizm işletmelerinin faydalanabileceği AB ödenekleri, genel olarak Birliğin temel ilke ve amaçlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmiş çeşitli finansal ve teknik destek programları çerçevesinde açılan ihalelere istinaden sunulan projelerin finansmanı için verilmektedir. Avrupa Komisyonu Girişimcilik Genel Müdürlüğü Turizm Birimi, 2000 yılı başında, turizm endüstrisine yönelik ne tür projelerin Birlik programları çerçevesinde sunulan finansal ve teknik

destekten faydalanabileceğini açıklamak üzere, "*Turizmi Destekleyen AB Programları: Turizm Sektörüne Yönelik İnternet Yol Haritası*"nı hazırlamıştır (European Commission 2000). Bu kapsamda sunulacak herhangi bir proje önerisinin en az iki, tercihen dört üye ülkeyi kapsamaması veya belirli bir sektör üzerinde odaklaşmak kaydıyla, yine en az iki üye ülkeyi kapsamaması gerekmektedir. Uygulamaya konan program, çeşitli vesilelerle duyurularak proje tekliflerine açılmakta olup, kabul gören herhangi bir proje masrafının, kapsadığı konuya göre değişmek üzere en az %15'i en çok da %85'i AB tarafından karşılanmaktadır.

Adı geçen Yol Haritası'nda, yapısal fonlar ve ihracat teşviklerinden üniversitelerarası işbirliğine, işletme ve bölgelerarası işbirliğinden enerjiye, ulaşımdan araştırma geliştirme ve çevre konularına kadar varan geniş bir dizi program detaylı olarak anlatılmaktadır. Söz konusu programların her biri ayrı ayrı birer araştırma konusu olacak derinliktedir. Bu nedenle, bu çalışmanın kapsamı, yukarıda açıklanan III. KOBİ Destek Programı'nın 3. maddesi çerçevesinde geliştirilmiş hizmetlerle sınırlı tutulacak ve yol haritasından sadece bu konuya yönelik maddeler seçilerek, başka kaynaklardan derlenen bilgilerle de zenginleştirilecek aktarılacaktır.

Bilgilendirme Destek Hizmetleri: Euro Bilgi Merkezleri (EICs: Euro Info Centres) ve Euro Bilgi İrtibat Merkezleri (EICC: Euro Info Correspondence Centres)

AB'nin üye sayısının onbeşe ulaşmasıyla birlikte Topluluk çapında daha fazla bilgilendirme ve koordinasyon ihtiyacı duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan hareketle, üye devletlerde "*ilk duraklama noktası*" (first stop shop) olarak nitelendirilen çok sayıda EICs kurulmuştur. AB ile aralarında ortaklık anlaşması imzalanmış ülkelerde ise, EICCs aracılığıyla AB'ne dair bilgilendirme ve işbirliği hizmetleri ilgili birimlere özellikle de KOBİ'lere ulaştırılmaktadır. EICs ve EICCs'in işlevleri iki yönlüdür: Bir yandan işletmelere AB'nin çeşitli politika ve programlarına dair bilgi sunup danışmanlık ve destek hizmetleri verirken, diğer yandan da Avrupa Komisyonu'na işletmelerin karşılaştıkları sorunlar hakkında bilgi vermektedir (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği 1995:33-37 ve European Commission 2000:52-53). EICs ve EICCs ağları tüm sektörler için açık olup, turizm KOBİ'leri için önemli bir bilgilendirme, danışma ve destek hizmeti sunmaktadır. Bu kapsamda, turizm KOBİ'lerine yönelik düzenlenmiş aktivitelerden bazıları şunlardır: otel sektöründe çevresel yönetim bilgilendirme semineri, bölgesel tur operatörleri arasında

da işbirliğinin teşviki, turizm işletmeleri için finansal mühendislik ekspertizi, turizm işletmelerine yönelik Avrupa Yatırım Bankası finansman olanaklarının araştırılması, turizm KOBİ'leri için "*Tourism On-line*" semineri, "*Eko Yönetim Rehberi*" için "*model otel*" geliştirilmesi, vb. Bütün KOBİ'ler AB'ne ilişkin bilgi, tavsiye ve destek almak üzere EICs veya EICCs'e başvurabilmektedir. Söz konusu hizmetten tüm işletmeler "*yeşil bilgi telefon hattı*" aracılığıyla ücretsiz olarak yararlanabilmektedir (European Commission 2000:79-80). EICs ve EICCs gelecek günlerde öncelikli olarak elektronik ticaret konusuna eğilip, 2001 yılında bu konuda kampanya başlatmayı planlamaktadır.⁵

Avrupa Birliği'nde ve Üçüncü Ülkelerde Ortak Bulma Destek Hizmetleri

KOBİ'lere yönelik olarak geliştirilen hizmetlerden bir diğeri ise AB dahilinde ve üçüncü ülkelerde ortak bulma konusuna yöneliktir. Bu kapsamda, *İşleme İşbirliği Ağı* (BC-NET: Business Co-operation Network), *İşletme Birleştirme Bürosu* (BRE: Bureau de Rapprochement des Entreprises), Interpriz (INTERPRISE: Initiative to Encourage Partnerships Among Industries or Services in Europe), Europortonerya (EUROPARTENARIAT), *Avrupa Ekonomik Çıkar Grubu* (EEIG: European Economic Interest Groupings) ve *Avrupa Ekonomik Çıkar Grubu Ağı* (REGIE: Réseau Européen des GEIE) adlarıyla anılan değişik hizmet türleri geliştirilmiştir.

Bunlardan 1988 yılında kurulan BC-NET, III. KOBİ Destek Programı kapsamında daha da geliştirilerek Birliğin KOBİ politikasının uygulanmasında önemli roller üstlenmiştir. Yaygın danışmanlık ağı ile BC-NET AB'ni, EFTA ülkelerini ve bunlar dışında kalan 24 ülkeyi kapsamakta; stratejik ortak bulma ve uzun süreli iş ortaklığı kurma konusunda KOBİ'lere yardımcı olmaktadır. BC-NET, işletmelerden gelen talep doğrultusunda faaliyet planı hazırlamak ve pazarlama stratejilerini oluşturmak suretiyle de gerçek anlamda bir danışmanlık hizmeti sunmaktadır.⁶ Bir diğer ortak bulma ağı ise, 1973 yılında kurulmuş bulunan BRE olup, söz konusu ağ muhabirler aracılığıyla çalışmaktadır. BRE muhabirleri, Avrupa Komisyonu tarafından sistemi temsil etmeye yetkili kılınmış Avrupa Bilgi Merkezleri, ticaret ve sanayi odaları, bölgesel kalkınma vakıfları, yenilik merkezleri, banka ve sigortacılık işletmeleri, işletme danışmanlık firmaları, hukuk büroları, meslek kuruluşları gibi kamu ve özel kurumlarından oluşmaktadır. Bu kurumların amaçları, uluslararası işbirliği kavramını zihinlerde yerleştirmek ve ortak arayışı içinde olan

firmalara destek olmaktadır.⁷ Gerek BC-NET, gerekse BRE hizmetleri tüm sektörler için açık olup, daha çok yeni bir ürün sunan veya henüz keşfedilmemiş bir beldede faaliyette bulunan ve ürünleri için pazar arayışı içinde olan turizm KOBİ'lerine hitap etmektedir. Bu firmalar söz konusu sistemleri kullanarak kendilerine ortak bulup, nispeten küçük hedef kitlelerine ulaşabilmektedirler. Özellikle oteller, kamping alanları, restoranlar, barlar, yiyecek içecek işletmeleri her iki sistemden de faydalanmaktadır. (European Commission 2000:48-50). 2001 yılı sonuna kadar faaliyetlerine devam etmesi öngörülen BRE ve BC-NET ağlarından beklenen verim ile alınan sonuçlar Avrupa Komisyonu tarafından değerlendirilmeye tabi tutulmuş ve stratejik ortak bulma destek programlarının IV. *KOBİ Destek Programı* kapsamında aynı düzende yenilenmesi yerine, bunların daha kapsamlı bir işletme destek ağına entegre edilmesi yönünde karar alınmıştır.⁸

EUROPARTENARIAT, kalkınmada geri kalmış bölge ekonomilerinin KOBİ'ler arasında sınır ötesi işbirliği geliştirilerek canlandırılması amacıyla III. *KOBİ Destek Programı* kapsamında geliştirilmiş bir programdır. AB işletmeler politikası, bölgesel politika ve uyum fonunun ortaklaşa yönettiği bu program kapsamında, işletmeler önceden organize edilmiş toplantılar çerçevesinde bir araya gelerek yüz yüze görüşmelerde bulunmakta ve işbirliği olanaklarını tartışmaktadır. İstatistiklere göre, bu görüşmelere katılan firmalardan yaklaşık %70-80'i işbirliği anlaşması imzalamaktadır (European Commission 1998a:56-57 ve 9). Ayrıca, AB'ne üye olmayan ülkelere yönelik MED-PARTENARIAT, ASIA-PARTENARIAT, AL-PARTENARIAT uygulamalarıyla da AB ile diğer bölgeler arasındaki ticari ilişkilerin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (European Commission 2000:82-83). EUROPARTENARIAT hizmetinin bir benzeri de INTERPRISE adı altında sunulmakta olup, Topluluğun işletmeler politikasına bağlı olarak III. KOBİ Destek Programı çerçevesinde geliştirilmiştir. Sadece Avrupalı firmalar için geçerli olan INTERPRISE uygulamasının, MED-INTERPRISE gibi Topluluk üyesi ülkelerle Topluluk üyesi olmayan Akdeniz ülkeleri arasında ticari işbirliğini geliştirmeyi öngören alt uygulamaları da bulunmaktadır (European Commission 2000:107-108 ve European Commission 1998a:58). Bu hizmet tüm sektörler için açık olup, geçmiş yıllarda turizm sektörüne yönelik INTERPRISE uygulamaları da söz konusu olmuştur (European Commission 2000:107-108). Önceden planlanmış INTERPRISE aktiviteleri Nisan 2001 tarihine kadar gerçekleştirilecek, ancak bu program yeni dönemde tekrarlanmayacaktır.¹⁰

Tek pazar hedefinin başarıya ulaşması için, gerçek veya tüzel tüm hükmi şahısların sınır ötesi ticari ilişkilerini AB çapında kabul gören bir yasal çerçeveye oturtma ihtiyacından hareketle, Avrupa iş hukukunun tanımladığı EEIGs kavramı geliştirilerek 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren uygulamaya konmuştur. EEIG, yasal açıdan bakıldığında klasik anlamda şirket düzeninden farklı olup, Avrupa İş Hukuku kapsamında sınır ötesi işbirliğinin kolaylaştırılarak geliştirilmesine yasal dayanak oluşturmak üzere türetilmiş hukuki bir araçtır. İşletmelerin Avrupa çapında entegrasyonuna yönelik atılmış önemli bir adım sayılan EEIG, gruba üye işletmelerin kaynaklarını, faaliyetlerini ve becerilerini bir araya getirmek suretiyle her bir üyenin iş ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (ş). Sınır ötesi işbirliğine yönelirken farklı ülkelerde yaşadıkları birtakım yasal ve mali engelleri bertaraf etmek isteyen ve ticari ortaklarıyla daha sağlam bir temelde işbirliği kurmak isteyen tüm girişimciler, gerçek veya tüzel kişiliğe haiz tüm hükmi şahıslar, Birliğe üye ülkelerin kamu veya ticaret hukuku kuralları uyarınca kurulmuş şirket veya diğer organlar; bir başka ifadeyle, ticaret ve sanayi odaları, yerel yönetimler, kooperatifler, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, araştırma merkezleri, vb. ekonomik faaliyette bulunmak veya faaliyet alanlarından biri ekonomik amaçlı olmak kaydıyla ve resmi bürosu AB üyesi ülkelerden birinde kayıtlı olmak şartıyla EEIG kurabilmektedir ((ş): md.4/1a). Üçüncü ülkelerde faaliyette bulunan işletmeler ise, direktifte açıkça belirtilmemekle birlikte, ya ortak üye olabilmekte ya da EEIG yöneticisi olarak atanabilmektedir (European Commission 1998c:43). EEIG kurmak üzere başlangıç sermayesi gerekmemekte, gerekli hallerde aynıyle ödeme yapılabilmektedir. EEIG, bir tür güç birliği yaratmak suretiyle, firmalar için oldukça ciddi fırsatlar sunmaktadır. Herhangi bir EEIG kamu ihalelerine katılabilmekte (t), AB programlarından faydalanabilmekte, borçlanma konusunda ise her bir üyenin tek başına gösteremediği başarıyı EEIG gösterebilmektedir. Birçok alanda olduğu gibi turizm sektöründe de çeşitli EEIG örneklerine rastlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi 10 kişilik bir grubun bir araya gelerek "*Eurovillage*" adı altında kurdukları uluslararası tatil köyü zinciridir. Adı geçen EEIG'in amacı "*Avrupa'nın değişik bölgelerinde bulunan tatil köyleri zinciri aracılığıyla gençler ve aileler arasında Avrupa kavramını ve kültürünü yerleştirip yaymak*" şeklinde tanımlanmış ve böylelikle birçok AB program ve ödeneklerinden faydalanma imkanına ulaşmıştır (European Commission 1998c:14 ve 61). Öte yandan, EEIG'in sunduğu

uluslararası işbirliği fırsatları hakkında kamu ve özel sektör kuruluşlarını bilgilendirmek amacıyla REGEIE ağı kurulmuştur. REGIE ağının faaliyet konusu, başta KOBİ'ler olmak üzere bu işbirliği modeli hakkında tüm firmalara konferanslar aracılığıyla teknik bilgiler vermek ve tavsiyelerde bulunmaktır. Bu ağın bir diğer işlevi ise mevcut ve potansiyel EEIG taraftarları arasında diyalog kurulmasına yardımcı olmaktadır (European Commission 1998c:80-81).

SONUÇ

Herhangi bir ülkenin ekonomik güç olarak dünya sahnesindeki yeri, o ülkedeki girişimcilere ve girişimciliğin özendirilip desteklenmesine bağlıdır. Serbest piyasa ekonomisinin denge unsuru sayılan KOBİ'ler, istihdam yaratma ve rekabet şartlarını tam rekabet düzenine yaklaştırma konularında sağlamış oldukları katkılarından dolayı, başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede kamu otoriteleri tarafından giderek daha fazla desteklenen kurumlar halini almıştır. Öte yandan, Avrupa'da ekonomik entegrasyonun başarılmasının başta KOBİ'ler olmak üzere, tüm işletmelerin üye ülkelerde herhangi bir kısıtlamayla karşılaşmaksızın ticari faaliyetlerini gerçekleştirip stratejik ortaklıklar kurmalarıyla yakından ilgili olduğunu gören AB ise, 1983 yılını "*Avrupa KOBİ ve Zanaat Sektörü Yılı*" ilan etmiş ve kuruluş, gelişme ve devir aşamalarına yönelik çeşitli teşvik tedbirleri sunarak KOBİ'lerin varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmuştur.

AB'nin uygulamakta olduğu teşvikler, Avrupa Komisyonu İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen KOBİ Destek Programları çerçevesinde geliştirilmektedir. 1997-2000 dönemini kapsayan III. KOBİ Destek Programının temel hedefleri işletmelerin faaliyette bulunduğu ortamın idari ve yasal çerçevesinin basitleştirilmesi, finansal ortamın işletmeler lehine geliştirilmesi, sunulan bilgilendirme ve ortak bulma hizmetleriyle KOBİ stratejilerinin uluslararası boyuta taşınmasına ve Avrupalılaştırılmalarına yardımcı olunması, KOBİ'lerin araştırma-geliştirme ve eğitim fırsatlarından faydalanmalarına olanak tanınması ve rekabetçi konuma gelmelerinin sağlanması, genel olarak girişimcilik teşvik edilerek belirli hedef kitlelerinin desteklenmesi şeklinde tanımlanmıştır. III. KOBİ Destek Programı çerçevesinde geliştirilen hizmetlerin bir kısmı geliştirildiği dönem için öngörülen görevini tamamlamış, diğer bir kısmı ise tekrar gözden geçirilerek bir sonraki dönemde de uygulanmalarına karar verilmiştir.

2001 yılından itibaren beş yıl süreyle devam edecek olan IV. KOBİ Destek Programının ana hatları

belirlenerek uygulamaya konulmuştur. Türkiye'nin de katılımına açık olan IV. KOBİ Destek Programının temel hedefleri ise, müşteri odaklı ve güçlü bir hizmet kültürüne dayanan girişimciliği değerli ve üretken bir yaşam becerisi olarak değerlendirip desteklemek, araştırma yenilik ve girişimciliğin serpilip gelişebileceği ve sürdürülebilir gelişmenin her zaman göz önünde bulundurulduğu bir ortam yaratmak, finansal ortamı KOBİ'ler lehine geliştirmek, bilgiye dayalı bir ekonomide KOBİ'lerin rekabetçi güçlerini arttırmak, işletmelere yönelik iş destek ağlarının ve hizmetlerinin sunumunu ve koordinasyonunu güvence altına almak şeklinde sıralanmaktadır.

AB'ndeki tüm KOBİ'lerin %7.4'ü turizm sektöründe faaliyet göstermekte, turizm sektöründeki işletmelerin %99'u ise KOBİ niteliğini taşımaktadır. Avrupa'daki uygulamada, KOBİ'ler sanayi işletmeleri ile sınırlı tutulmamakta, turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmeler de gerekli şartları karşılamaları halinde KOBİ statüsünde değerlendirilip AB programlarından ve ödeneklerinden yararlandırılmaktadır. Türkiye'de ise, turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin KOBİ statülerinin tanınması yeni bir gelişme olup, *"talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilmesi ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmesi"* öngörülerek Turizm KOBİ'lerine ilk kez VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer verilmiş; ve yine *"turizm sektörünün direncini arttırıcı önlemler alınarak, sektörün kriz dönemlerinde ayakta kalabilen, kendi kaynağını yaratabilen ve özdenetim yapabilen sağlıklı bir yapıya kavuşturulması"* ve *"turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak amacıyla yönelik dinamik ve stratejik Turizm Sektörü Ana Planı'nın (TUSAP) hazırlanarak uygulamaya konması"* aynı plan kapsamında temel ilke olarak kabul edilmiştir.

Turizm Sektörü Ana Planı hazırlanırken ve Turizm Politikası oluşturulurken çoğu küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşan sektöre dair göz önünde tutulması gereken bazı hususlar ve turizm KOBİ'lerine yönelik alınması gereken bazı tedbirler şöyle sıralanabilir:

- Herşeyden önce, turizm sektöründe faaliyet gösterip de KOBİ sayılabilmek için kriter alınacak ciro ve personel tavanı belirlenmelidir.
- Gerek konaklama ve yiyecek-içecek sektörlerinde, gerekse acentecilik ve ulaştırma sektörlerinde faaliyette bulunan tüm turizm KOBİ'lerinin KOSGEB örneğinde olduğu gibi KOBİ'ler konusunda uzmanlaşmış yepyeni bir çatı altında toplanması

veya her bir sektöre ait Mesleki Birlik Örgütleri altında faaliyet gösterecek KOBİ Teknik Komitelerinin kurulması ve bu komitelerin faaliyetlerinin bir Genel Koordinatörlük altında uyumlulaştırılması alternatif yaklaşımlar olarak değerlendirilmelidir.

- Mevcut ve çıkarılması öngörülen Birlik yasalarına KOBİ kavramı eklenmeli; çoğu KOBİ statüsündeki işletmelerden oluşan turizm sektörüne yönelik bir politika geliştirilirken, yeni politika uygulamasının öncelikle KOBİ'ler üzerindeki olası etkileri değerlendirilerek, KOBİ'lerin göğüsleyebileceği ve rahatlıkla uyum sağlayabileceği bir uygulama veya mevzuatın büyük işletmeler tarafından çok daha kolay bir şekilde göğüslenilebileceği unutulmamalıdır.
- Turizm KOBİ'lerine yönelik stratejik eylem planı hazırlanırken, Türkiye turizminin hem rakibi hem de potansiyel turist kaynağını oluşturan AB'ndeki gelişmeler her zaman için yakından takip edilmeli; AB'nin genel olarak KOBİ'lere yönelik tasarrufları ve turizm sektörü yol haritası dikkate alınmalı; Türkiye'nin aday ülke statüsü göz önünde bulundurularak sektörel uyum sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasına dair girişimler bir an önce başlatılmalıdır.
- Kamuoyu, gönüllü kuruluşlar, meslek kuruluşları ve işletmeler konuyla ilgili olarak bilgilendirilmeli; sektöre yönelik çeşitli projeler oluşturulmak suretiyle kaynak sıkıntısı çeken turizm KOBİ'lerinin AB mali kaynaklarından ve turizm destek programlarından maksimum düzeyde faydalanmaları sağlanmalıdır.

Son olarak belirtmek gerekir ki; bu çalışma, konuyu sınırlandırmak açısından, III.KOBİ Destek Programı'nın KOBİ'lerin Avrupalılaştırılmasını ve stratejilerinin uluslararası boyuta taşınmasını öngören 3.maddesi uyarınca geliştirilen EIC, BRE, BC-NET, EURPARTENARIAT, INTERPRISE, EEIG, REGIE gibi bir dizi hizmet çerçevesinde işlenmiştir. Ne var ki, III. KOBİ Destek Programı kapsamında geliştirilmiş bulunan KOBİ finansmanına dönük hizmetler ile buna ilaveten, KOBİ'lerin araştırma geliştirme faaliyetlerine katılmalarına ve teknolojik gelişmeleri yakından takip etmelerine yönelik diğer hizmet türlerinin de incelenmesiyle ve ayrıca, 2001 yılı başında uygulamaya koyulan IV. KOBİ Destek Programının getirdiği yeniliklerin de ayrı ayrı araştırmalar kapsamında ele alınmasıyla ancak tüm taşlar yerli yerine oturacak ve bu araştırma tamamlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği (1995). *KOBİ'lere ve Zanaat Sektörüne Yönelik Faaliyetler*. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (Haziran 2000). *Uzun Vadeli Strateji ve VI-II. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 (Bakanlar Kurulu'nun 6.6.2000 tarih ve 2000/684 sayılı kararı)*. Ankara.
- European Commission (2000). *EU Schemes in Support of Tourism: An Internet Roadmap for the Tourism Sector*. Belçika: DG- Enterprise: Directorate Services, Commerce and Tourism: Tourism Unit.
- European Commission (1998a). *Activities in Favour of SMEs and the Craft Sector*. Belçika: DG- Enterprise.
- European Commission (1998b). *Agenda 2010 for Small Businesses in the 'World's Largest Industry': Final Communiqué (UK Presidency Conference in Wales-Llandudno with the support of the European Commission dated 20-22 May 1998)*. Belçika: DG.23: Enterprise Policy, Distributive Trades, Tourism and Cooperatives.
- European Commission (1998c). *The EEIG: An Instrument For Transnational Cooperation- A practical Handbook for SMEs*. 2.baskı, Belçika: Enterprise Policy: 23-1998-00331-01-00-EN-TRA-00 (EN).
- T.C. Turizm Bakanlığı (Ağustos 1999). *Turizm'de Temel Göstergeler*. Ankara: Yatırımlar Genel Müdürlüğü: Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı.
- 12.4.1990 tarih ve 3624 sayılı *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının Kuruluşu Hakkında Kanun*.

Avrupa Birliği Dokümanları

- (a) *Commission Recommendation 96/280/EC of 3 April 1996 concerning the definition of small and medium-sized enterprises*. Official Journal No. L 107, 30.04.1996, pp.4-9, Document: 396X0280.
- (b) *SME action programme COM (86) 445 final*, published in OJ: C 287 of 14.11.86, p.1.
- (c) *Council Resolution of 22.12.1986*, published in OJ: C 340 of 31.12.1986, p.2.
- (ç) *Council Decision of 28 July 1989 on the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the Community*. Official Journal No. L 239 of 16.8.1989, p.33.
- (d) *Council Decision 91/319/EEC of 18 June 1991*, published in OJ: L 175 of 4.7.1991, p.32.
- (e) *Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community*. Official Journal No. C 340, 10.11.1997, pp.173-308.
- (f) *Council Decision 93/379/EEC of 14 June 1993*, published in OJ: L 161 of 2.7.1993, p.68.
- (g) *White Paper on Growth, Competitiveness, and Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century*. Document: COM(93)700 final of 5.12.1993.
- (ğ) *Integrated Programme in favour of SMEs and the Craft Sector*. COM(94)207 final of 3.6.1994
- (h) Official Journal No. C 294 of 22.10.1994:6.
- (ı) *Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Concerted Action with the Member States in the Field of Enterprise Policy*. Document: COM(1999)569 of 09.11.1999.
- (i) *Commission Communication of 29.11.1995 on Small and Medium Sized enterprises- A dynamic source of employment, growth and competitiveness in the European Union*, Document: CSE(95)2087.
- (j) SN 400/95 of 16.12.1995.
- (k) *Integrated Programme for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) and the Craft Sector: The Multiannual Programme, Concerted*

Actions and Other Community Actions in Support of SMEs. Document: COM(96)329 of 10.7.1996.

- (l) *Council Decision 97/151/EC of 9 December 1996 on a Third Multiannual Programme for SMEs in the European Union (1997-2000)*. Official Journal No. L 006, 10.01.1997, pp.25-31, Document: 397D0015.
- (m) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of Regions: Strategic Objectives 2000-2005, "Shaping the New Europe"*, Document: COM(2000)154 final of 9.2.2000.
- (n) *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: The Commission's Work Programme for 2000*, Document: COM(2000)155 final of 9.2.2000.
- (o) *Commission Staff Working Paper: Towards Enterprise Europe, Work programme for enterprise policy 2000-2005*, Document: SEC(2000)771 of 8.5.2000.
- (ö) *Presidency Conclusions*. Lisbon, 23-24 March 2000.
- (p) *Presidency Conclusions. Santa Maria da Feira European Council*, 19-20 June 2000.
- (r) *European Charter for Small Enterprises*, adopted by the General Affairs Council, 13 June 2000 and welcomed by the Feira European Council, 19-20 June 2000.
- (s) *Communication from the Commission: Challenges for enterprise policy in the knowledge-driven economy and Proposal for a Council Decision on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship (2001-2005)*, Document: COM(2000)256 final/2 of 11.5.2000, 2000/0107(CNS).
- (ş) *Council Regulation (EEC) No2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)*. Document: 385R2137, Official Journal L 199, 31.07.1985, pp.0001-0009.
- (t) *Communication from the Commission Participation of European Economic Interest Groupings (EEIGs) in public contracts and programmes financed by public funds*, Document: 397Y0920(01), Official Journal No: C 285, 20.09.1997, pp.0017-0024.

İnternet Kaynakları

- (1) <http://www.kosgeb.gov.tr/destek.htm>
- (2) <http://www.tobb.org.tr>
- (3) <http://www.kosgeb.gov.tr/argedestegibasvuruformu.doc>
- (4) http://europa.eu.int/comm/dg23/gen_policy/mission_of_entpol.html
- (5) <http://europa.eu.int/comm/enterprise/networks/index.htm>
- (6) http://bre.cec.eu.int/demo/pathway/p1_03.htm
- (7) http://bre.cec.eu.int/demo/pathway/p1_04.htm
- (8) <http://europa.eu.int/comm/enterprise/networks/bcnet-bre/bcnetbre.htm>
- (9) <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/partnership/europartenariat.htm>
- (10) <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/partnership/interpirse.htm>

Gönderilme tarihi:	: Şubat 2001
Değerlendirme	: Şubat 2001
Düzeltilme	: Nisan 2001
İkinci değerlendirme	: Mayıs 2001
İkinci düzeltme	: Mayıs 2001
Kabul	: Haziran 2001

Dr. Sibel Mehter Aykun, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı, Kampus 07058, Antalya
E-posta:sibel@iibf.akdeniz.edu.tr